

€ 0,50

VERENIGING VOOR BELANGENBEHARTIGING VAN HOOGBEGAAFDEN IN ONDERWIJS EN ONTWIKKELING

POSTBUS 32015 2303 DA LEIDEN POSTBANK 7227425 KVK LEIDEN 40448421 TEL 023-5479784
E-MAIL: INFO@HINTNOORDZUIDHOLLAND.NL INTERNET: WWW.HINTNOORDZUIDHOLLAND.NL

*Als dyslexie
samengaat met
hoogbegaafdheid*

Trudy Bron

Informatie

Als dyslexie samengaat met hoogbegaafdheid

Veel mensen vinden het moeilijk te begrijpen, maar een kind kan hoogbegaafd zijn en tegelijkertijd leerproblemen hebben. Meestal wordt in zo'n geval noch het één, noch het ander ontdekt op de basisschool. Dat is jammer, want daardoor kan er een heel verkeerd beeld ontstaan van de sterke en zwakke kanten van een kind. Dat kan weer leiden tot verkeerde keuzes in de aanpak en begeleiding en –later- tot een verkeerd advies bij de keuze voor vervolgonderwijs.

De leerproblemen van hoogbegaafde kinderen blijven vaak lang verborgen. In veel gevallen worden ze pas ontdekt in het voortgezet onderwijs – bij meisjes nog later dan bij jongens. Dit blijkt uit recent Amerikaans onderzoek. Er zijn zelfs hoogbegaafden bij wie men pas op de universiteit ontdekt dat ze een leerprobleem hebben. Iemand heeft dan al een lange weg achter de rug, met veel onbegrip en teleurstellingen. Pas sinds de jaren tachtig is er aandacht voor deze problemen. Men is gaan inzien dat het belangrijk is de sterke en zwakke kanten van een kind vroegtijdig goed in beeld te hebben.

Misverstanden hoogbegaafdheid

Over hoogbegaafde kinderen bestaan heel wat verkeerde ideeën en misverstanden. Men denkt nogal eens dat hoogbegaafde kinderen altijd bezig zijn met leren en met boeken. Het idee bestaat dat ze geen tijd hebben voor vriendjes, vaak alleen willen zijn of zelfs niet met andere kinderen kunnen spelen. Het zouden een soort wonderkinderen zijn die nooit uitleg nodig hebben, alles direct begrijpen en zelden een fout maken in de reken- of taaltaak. Leerkrachten verwachten in het algemeen dat hoogbegaafde kinderen doorlopend hoge cijfers halen. Doen ze dit niet, dan wordt er niet gedacht aan hoogbegaafdheid.

Van hoogbegaafde kinderen kunnen we zeggen dat ze een enorme drang naar kennis hebben. Ze willen bij alles weten hoe het werkt, waar het van gemaakt is, enz. De waaromvragen lijken niet te stoppen. Deze kinderen gaan heel intensief en geconcentreerd om met de wereld om hen heen. Ze observeren goed, zien heel veel en denken logisch en snel na. Door dit alles ontwikkelen ze zich op veel gebieden sneller dan hun leeftijdgenoten. Op jonge leeftijd kan zicht dat uiten in een grote woordenschat. Ook leren ze zichzelf vaak al klok kijken en vinden ze het heerlijk om al vroeg sommetjes te maken. Ze maken al jong zeer ingewikkelde bouwwerken van Lego. Hun fantasie is groot; dat zie je in hun spel en bij het tekenen.

Kijken we naar voortekenen van dyslexie, dan zien we die meestal niet bij een hoogbegaafd kind. Het is immers kenmerken voor hoogbegaafdheid dat de kinderen:

- o Heel jong gaan praten
- o Al vroeg geïnteresseerd zijn in de letters
- o Al gauw willen weten welke klanken bij welke letters horen
- o Zelfstandig de vormen van de letters gaan oefenen
- o Op jonge leeftijd al veel woorden uit boeken naschrijven
- o Al vroeg overal op zoek zijn naar de letters van hun naam
- o Zichzelf leren lezen

Vanuit de praktijk weten we dat dit vaak niet anders is bij hoogbegaafde kinderen met dyslexie. Zij krijgen echter problemen als ze gaan leren lezen. Vaak ontwikkelen zij een eigen manier om de klanken van de letters te onthouden. Dit is in veel gevallen geen juiste manier. Hun resultaten op lees- en spellingtoetsen liggen meestal op een gemiddeld niveau, of net eronder (maar in elk geval onder het niveau dat je zou verwachten op grond van hun intelligentie).

We zien dan dat de interesse voor het lezen afneemt: de kinderen gaan hun energie meer op andere zaken richten, bijvoorbeeld op rekenen. Het lukt niet elk kind om zijn nieuwsgierigheid en zijn interesse om te zetten in iets positiefs. Er kunnen gemakkelijk andere problemen ontstaan, zoals bij Bas.

Bas zit in groep 4. Hij kan ontzettend vervelend zijn in de groep, speelt vaak de clown van de klas. De leerkracht beschrijft hem als een leerling die niet stil kan zitten, nooit rustig is, reageert op alles wat er gebeurt, altijd met iets bezig is, veel kletst met andere kinderen. Hij is nooit moe. Zijn prestaties voor rekenen, lezen en schrijven zijn gemiddeld. Bas heeft moeite met het schrijven van de cijfers. De 3 en de 7 draait hij nog steeds om, en 12 wordt 21. Bij het lezen verwisselt hij de b en de d, terwijl hij nog steeds spellend leest. Maar hij is niet de slechtste van de groep. Thuis kan Bas uren spelen met zijn Lego of met K'nex. Hij bouwt de meest schitterende creaties. Toch kan hij ook thuis druk en vervelend zijn. Hij vertelt heel weinig over school, hij vindt het er maar saai. Zijn ouders merken dat Bas een heel snel begrip heeft en zeer geïnteresseerd is in allerlei technische zaken. "Hij wil altijd alles weten.", zeggen ze. Op aanraden van de leerkracht melden de ouders Bas aan voor onderzoek door een orthopedagoog. De uitslag van het onderzoek is een enorme verrassing, zowel voor de ouders als voor de leerkracht: Bas is hoogbegaafd én heeft dyslexie.

Waarom niet ontdekt?

Kinderen die hoogbegaafd zijn en daarnaast een leerprobleem (dyslexie) hebben, vallen zelden op in het onderwijs. Dat komt doordat ze toch goede prestaties kunnen leveren, ondanks hun leerprobleem. Er is dan sprake van compensatie: sterke kanten zo benutten dat de zwakke kanten niet opvallen. In de taalontwikkeling zijn deze kinderen vaak verder dan hun leeftijdgenoten. Ze weten antwoord op veel van de vragen die de leerkracht aan de groep stelt. Ze scoren niet onder het gemiddelde van hun groepsgenoten. Ze vallen in de groep niet uit; de aangeboden opgaven maken ze op voldoende niveau. In zo'n geval ziet de leerkracht geen aanleiding om zich zorgen te maken. In elke groep zijn wel kinderen die de leerstof niet kunnen volgen en speciale programma's nodig hebben. Het hoogbegaafde kind met dyslexie zit daar niet bij. Hij of zij kan het programma van de groep volgen –soms met wat extra moeite, maar het kind valt niet echt uit. De rekentaken leveren vaak geen enkel probleem op, integendeel: de stof is niet zelden te makkelijk. Het kind is dan snel klaar, zodat het tijd overhoudt voor andere taken. Veelal ziet een leerkracht deze kinderen als "gewone, goed gemiddelde leerlingen" waar niets bijzonders mee aan de hand is. Prima toch?, ben je op het eerste gezicht geneigd te denken, gelukkig dat kinderen deze compensatiemogelijkheden hebben. Dat is echter maar één kant van de zaak – we zagen dat al aan de ervaringen van Bas. Nu een ander voorbeeld: het verhaal van Suzanne.

In groep zeven werd alvast gesproken over het vervolgonderwijs voor Suzanne. Haar rapportcijfers waren matig voor taal, lezen en rekenen. Over school was ze niet echt enthousiast; ze klaagde wel eens over "al die stomme sommen" en over saaie taallesjes. In de groep viel ze niet op: ze was meestal stil en de leerkracht had geen kind aan haar.

De leerkracht vertelde dat Suzanne meestal een 5 of een 6 haalde voor de dictees. Andere taallesjes maakte ze iets beter.

Het lezen was getest met de AVI-kaarten, en toen haalde zij het tempo van AVI-9 niet. Ze moest boekjes van AVI-8 lezen, samen met een leesmoeder.

Voor de tempotoetsen van rekenen haalde ze nooit hoger dan een 5. Ze had voor de andere rekentaken ook wel eens een 10, maar zeker niet vaak.

Suzanne was niet de enige in de groep die vijven en zessen haalde voor de dictees. Er waren meer kinderen die goed moesten oefenen op de dicteewoorden. Of zij andersoortige fouten maakte, dat wist de leerkracht niet. Hij telde alleen het aantal fouten.

Suzanne las niet zo snel, maar ze begreep wel wat ze las. Zowel bij de spelling als bij het lezen viel ze niet echt buiten de groep. Ze was een gemiddelde leerling.

Werkstukken maken deed ze het liefst, maar het werden nooit grote werkstukken. Ze zagen er altijd wél mooi uit – heel origineel gemaakt, met veel fantasie. Maar de tekst erbij was meestal kort en stikte vaak van de spelfouten. Hoger dan een 7 haalde ze dus ook niet voor een werkstuk.

Gelet op haar schoolresultaten was Suzanne een gemiddelde leerling; ze viel niet uit. De leerkracht dacht aan MAVO.

Thuis merkten de ouders weinig verschil tussen Suzanne en haar oudere zus, die op het VWO zat. Ze vond het leuk om samen met haar zus wiskundesommen te maken. Had haar zus een proefwerk voor Frans of Engels, dan overhoorde zij de woordjes. Echt boeken lezen deed ze bijna niet, maar ze haalde wel altijd informatieve boeken uit de bibliotheek. Ze was bovendien enthousiast bezig met computer-programma's.

Haar ouders besloten Suzanne te laten testen. Ze wilden een tweede mening over de mogelijkheden van hun dochter. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat zij hoogbegaafd was, maar dat er tevens sprake was van dyslexie. Die uitslag was zowel voor de ouders als voor de leerkracht verrassend. De leerkracht geloofde niet dat Suzanne hoogbegaafd was en ook nog eens dyslexie had. Hij had daar nooit iets van gemerkt.

Begeleiding / behandeling

Hoe eerder we weten dat er sprake is van de combinatie hoogbegaafdheid en dyslexie, hoe meer we kunnen bereiken en hoe meer teleurstellingen we kunnen vermijden. Het is niet zo dat er voor hoogbegaafde kinderen een specifieke behandeling is, of een speciale begeleiding. Hoogbegaafde kinderen zijn allemaal verschillend en ieder kind leert op zijn eigen manier. Vanuit een goed didactisch en psychologisch onderzoek kan een specifiek behandelingsplan worden opgesteld. Daarbij moeten niet alleen de zwakke kanten nadruk krijgen, zoals het lezen en spellen. Het is tevens noodzakelijk aandacht te besteden aan de sterke kanten. Het kind moet worden uitgedaagd en geprikkeld om zijn capaciteiten verder te ontwikkelen. Zo heeft het een veel betere kans op een succesvol leerproces.

In groep drie loopt Martijn vast met lezen. Hij mag over naar groep vier omdat het rekenen zo goed gaat. Aan het begin van groep vier laten de ouders Martijn testen. Hij blijkt hoogbegaafd te zijn én dyslexie te hebben.

Voor het lezen krijgt hij tweemaal per week begeleiding van een orthopedagoog. Daarnaast oefent hij elke dag tien minuten met flitswoorden op de computer. Voor rekenen zit Martijn in de "Bollebozen-groep". Dat betekent dat hij een rekenprogramma volgt dat speciaal bestemd is voor hoogbegaafde kinderen. Een medeleerling helpt hem als er veel gelezen moet worden. Samen met de bibliotheek heeft de leerkracht informatieve boeken met veel illustraties voor hem uitgezocht. Zo kan Martijn zelfstandig zijn spreekbeurt voorbereiden.